

INTERVJU SA ŠIĆRI NIMANIJEM

Priština | Datum: 30. novembar 2016.

Trajanje: 70 minuta

Prisutni:

1. Šićri Nimani (Sagovornik)
2. Eremire Krasnići (Vodila intervju)
3. Noar Sahiti (Kamera)

Simboli u transkripciji, neverbalna komunikacija:

() – emocionalna komunikacija

{ } – sagovornik objašnjava nešto gestovima.

Druga pravila transkripcije:

[] - dodatak tekstu kako bi se pomoglo razumevanje

Fusnote su dodaci koji pružaju informacije o mestima, imenima ili izrazima.

Prvi Deo

[Osoba koja vodi intervju pita sagovornika da kaže nešto o svojim ranim uspomenama. Ovaj deo je isečen iz video-intervjua.]

Šićri Nimani: Želeo bih da vam ispričam priču o mom životu i bitnim trenucima koji su me naveli da izaberem figurativnu umetnost. Sudbina je htela da se rodim u Skadru jer je moja porodica, moja majka i moj otac su se preselili tamo pre Drugog svetskog rata, preselili su se u Albaniju i skućili se u Skadru. Tamo sam rođen.

Dve godine kasnije smo se preselili za Skoplje gde je rođen moj brat Genc i nakon još dve godine smo se preselili u Prizren i onda iz Prizrena u Đakovicu, koja je bila rodno mesto moje majke i mog oca, onda sam nastavio osnovnu školu u Prizrenu. I *Shkolla e Mesme e Artit*¹ u prelepoj Peći, nakon pet godina školovanja tamo, otišao sam na univerzitet, Umetnički fakultet u Beogradu, tamo sam proveo pet godina studirajući na akademiji. Onda sam završio master studije, mislim postdiplomske studije, a u međuvremenu se pojavio konkurs u celoj Jugoslaviji na osnovu kojeg je japanska vlada davala stipendije za dvogodišnji boravak u Japanu, tokom kojeg biste se bavili umetnošću, ja sam to dobio i otišao da studiram dve godine u Japanu.

Onda sam se vratio u Prištinu kad je počelo da funkcioniše... mislim, prošlo je nekoliko godina od *Shkolla e Lartë Pedagogjike*,² odsek za Figurativnu umetnost je počeo da radi. Od kad je Đeloš Đokaj,³

¹ *Shkolla e Mesme e Artit*, srednja umetnička škola u Peći je izgrađena 1926. godine, a počela je sa radom 1949. godine. Ovde su prve generacije vizuelnih umetnika na Kosovu stekle svoje obrazovanje u figurativnim i primenjenim umetnostima. Obrazovanje koje su ovde stekli omogućilo je umetnicima da nastave visoko obrazovanje u umetnosti. Istorijska zgrada Visoke umetničke škole u Peći uništena je avgusta 2017.

² *Shkolla e Lartë Pedagogjike*, visoka pedagoška škola, osnovana je u Prištini 1958. godine kao prva visokoškolska ustanova na Kosovu. Godine 1974. akademsko osoblje Odseka za figurativne umetnosti Visoke pedagoške škole osnovalo je Akademiju likovnih umetnosti u okviru novoosnovanog Univerziteta u Prištini.

³ Đeloš Đokaj [Gjelosh Gjokaj] (1933–2016) je bio albanski slikar i grafičar. Rođen je u selu Mileš u Tuzima, Jugoslavija. Nakon što je diplomirao likovnu umetnost na Akademiji umetnosti u Beogradu 1963. godine, počeo je da predaje u Prištini, na Kosovu do 1969. godine.

naš umetnik koji dolazi iz Crne Gore, napustio *Shkolla e Lartë Pedagogjike* u Prištini i otišao u Rim, u Italiju kako bi nastavio svoje umetničko istraživanje, gde je živeo i radio dosta dugo i onda se preselio za Minhen, u Nemačkoj, do kraja svog života. Onda sam ja...

Eremire Krasnići: Možete li nam ispričati o onome što se sećate iz tog vremena?

Šićri Nimani: Da...

Eremire Krasnići: Pošto ste se selili iz jednog mesta u drugo, koji je bio razlog, zašto...

Šićri Nimani: Da budem iskren, imao sam sedam godina, pošto mi je otac umro i ostavio me sa tri godine, moja majka je bila veoma mlada i udala se i preselila u Albaniju. Tako sam bio smešten u Dom za nezbrinutu decu u Prizrenu i tamo je bilo veoma interesantno okruženje jer nas je bilo sto do sto pedeset koji smo doživeli patnju i izgubili roditeljsku ljubav. I oni su nas smestili, mislim na kosovsko društvo, smestili su nas u tu kuću koja je bila veoma dobra, pedagozi su bili dobri i pustili su nas da iskažemo naše talente, naše umetničke darove.

Neko je svirao instrumente, neko pisao pesme, neko pevao dok se naša grupa bavila figurativnom umetnošću. Dakle, dali su nam boje, papire, razne pastele i tako sam po povratku sa letovanja u dalmatinskom moru Hrvatske nacrtao, u drugoj godini Likovne škole, nacrtao sam veoma lep pejzaž, mogu reći prelepo jer se mojoj učiteljici jako dopalo. Uzela ga je i pokazala svojim kolegama, uhvatila me za ruku i poslala u druga odeljenja kako bih to pokazala ostalim učenicima drugih učionica. I, "Vidi, ovako je tvoj prijatelj lepo nacrtao, zapravo naslikao pejzaž..." gde je bila jedrilica sa belim jedrima u moru i nekim palmama u prvom planu. I to je bio moj prvi pritisak, mislim na moj prvi pritisak i mislim da je moja učiteljica, koja je bila najstarija sestra Bekima Fehmiua, bila veoma dobra učiteljica i ona je, mislim, prvi put otkrila da imam talenat za figurativnu umetnost.

Tada je bilo važno što sam otišao u *Shkolla e Mesme e Artit*. Tamo smo imali profesore koji su bili veoma značajni u to vreme, koji su završili Fakultet umetnosti. Svi su bili kvalifikovani. Mislim, osoblje je bilo jako dobro i počeli smo da učimo figurativnu umetnost iako nam profesor istorije umetnosti nikada nije pričao o albanskoj figurativi, već samo o jugoslovenskoj, ali...

Eremire Krasnići: Šta je bilo u to vreme, pošto mislim da je bilo rano razumeti šta je bila Jugoslavija? Koliko je bilo godina... 16, 17, koliko godina pod Jugoslavijom?

Šićri Nimani: Mislim, u to vreme sam imao 15 - 16 - 17 godina i nisam mogao da razumem. Kao što i svako dete tih godina ne razume šta je politika, šta je država, šta je zanimanje i da li je kamuflirano ili ne, jer su govorili o tome kako smo svi jednaki. Bratstvo i jedinstvo⁴ je bio transparent koji je naravno bio demagoški. Ali ono što je bilo važno je što sam obično morao da se nosim sa... mislim, te godine su bitne da jedna osoba nauči ono što ima da se nauči i ja sam mogao da pokažem svoj talenat. Imam

⁴ Bratstvo i jedinstvo je bio popularni slogan Komunističke partije Jugoslavije koji je skovan tokom Narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije (1941—45) i koji je evoluirao u vodeći princip jugoslovenske posleratne međuetničke politike.

neke drugare iz razreda koji su mi kasnije rekli rekli su, “Svaki put kad bismo te pitali za nešto, samo si crtao i ništa drugo.” Mislim, bio sam okupiran umetnošću čak i na drugim časovima za vreme drugih predmeta, želeo sam da crtam i to je nešto što zaista govori o mom životnom zanimanju, što je vizuelna umetnost.

Eremire Krasnići: Koji stil, koji umetnički pokreti su bili promovisani u Jugoslaviji tog vremena, mislim, šta je imalo najveći uticaj u *Shkolla e Mesme e Artit* u Peći?

Šićri Nimani: Da, da budem iskren, Jugoslavija u poređenju sa drugim državama istočnog bloka koje su bile pod uticajem Sovjetskog Saveza, koji se danas zove Ruska konfederacija, tada je socrealizam bio aktuelan u svim zemljama, a posebno u našoj matičnoj zemlji, Albaniji. U Jugoslaviji su napušteni... sredinom ‘50-ih. Jer, veoma poznati slikar iz Hrvatske, Edo Murtić,⁵ vratio se iz Sjedinjenih Američkih Država nakon što je tamo bio sa Fulbrajtovom stipendijom i radio u istom studiju kao i Džekson Polok. Sada, zamislite, sa Džeksonom Polokom! I sećam se da mi je Edo Murtić rekao da je ovaj drugi — pomenuti je sada pokojnik, kad bi imao samo malu sliku Džeksona Poloka, ma koliko bila mala, danas bi bio milioner. Povratkom Ede Murtića, koji je bio par ekselans slikar, neverovatan ekspresivni slikar, otvorio sam njegovu izložbu kada sam bio direktor Umetničke galerije Kosova,⁶ otvorio sam njegovu samostalnu izložbu ovde u Prištini. Edo Murtić je bio i veoma dobar prijatelj Albanaca jer smo uspostavili kontakt sa galerijama Jugoslavije, posebno sa onom u Zagrebu koja se zvala Galeria Forum i koju je vodio Vlado Bužančić, najbolji istoričar umetnosti i kritičar u Jugoslaviji.

Dakle, kada se on vratio u Jugoslaviju, tada je u Jugoslaviji napuštena socijalistička umetnost i počela je slobodna umetnost onda smo mi, umetnici Kosova, imali veliku sreću što nismo bili izolovani. Nije nam bila nametnuta doktrina socrealizma u poređenju sa našom braćom, kolegama, Albancima u Albaniji, koji su dugo patili. Iako je deo njih stvarao dela koja su imala... Mislim izvanredan kvalitet, dobri su... Mislim, Sali Šujaku je slikar koji je u to vreme bio veoma ekspresionistički. A kada smo prvi put posetili Albaniju ‘72, govorili bismo lepe reči o tome koliko je lepa i ekspresionistička, on je govorio, “Molim te, ne govori lepe reči o meni jer ćeš biti moja kletva.” Jer su ga u to vreme naravno odveli u neko mesto u Albaniji gde ne bi mogao da bude slobodan, takva je bila situacija tamo.

Dakle, figurativna umetnost na Kosovu je u to vreme na sreću bila slobodna, bila je slobodna i svi umetnici, počev od prvih generacija Aguša Bećirija,⁷ Nuredina Lodže,⁸ Engjela Beriše,⁹ Nusreta

⁵ Edo Murtić (1921—2005) je bio slikar iz Hrvatske, a najpoznatiji je po svojim lirskim apstrakcijama i apstraktnom ekspresionističkom stilu. Radio je u raznim oblastima, uključujući ulje na platnu, gvaš, grafički dizajn, itd. U Jugoslaviji je bio poznat po odvajanju od socijalističkog stila umetnosti.

⁶ Prištinska galerija umetnosti bila je prvi izložbeni prostor u tadašnjoj jugoslovenskoj pokrajini Kosovo. Prostor galerije je osnovan 1979. godine i nalazi se u Domu omladine i sporta — *Boro dhe Ramizi*.

⁷ Aguš Bećiri [Agush Beqiri] (1932—2006) je rođen u Peći, Kosovo. Bio je kosovski Albanac, dizajner interijera i arhitekta.

⁸ Nuredin Lodža [Nuredin Loxha] (1935—1992) je bio kosovski Albanac, libretista, scenograf, dizajner produkcije i kostimograf.

⁹ Engjel Beriša [Engjëll Berisha] (1926—2010), takođe poznat kao Befre, bio je albanski slikar sa Kosova. Diplomirao je na Univerzitetu u Beogradu 1954. Bio je član Kosovske akademije likovne umetnosti.

Salihamidžića,¹⁰ Muslima Mulićija¹¹ i nekih drugih, bili su potpuno slobodni. Svaki od njih je slikao na svoj način, svaki od njih... imena koja sam naveo su zaista specifična, neka su bila više ekspresivna, neka nadrealistička, neka naša vizantijska tradicija pretočena u savremenu umetnost.

I velika je sreća što je na Kosovu, ipak stvorena tradicija, u poređenju sa mojom generacijom koja nije imala [tradiciju na koju bi se pozivali]. Nove generacije mogu da budu ponosne jer imaju tradiciju i imaju one slikare na koje mogu da se pozivaju i na koje se mogu ponositi jer su svi prisustvovali... Mislim, svi umetnici koje sam pomenuo su bili deo bijenalnih i trijenalnih izložbi, bilo u regionu bivše Jugoslavije ili u Evropi kao i na drugim kontinentima.

Eremire Krasnići: Šta vam se desilo nakon toga, završili ste *Shkolla e Mesme e Artit* i otišli u Beograd?

Šićri Nimani: Da...

Eremire Krasnići: Možete li nam ispričati još o vašim studentskim godinama...

Šićri Nimani: Da...

Eremire Krasnići: Ili o vašem umetničkom rastu?

Šićri Nimani: Posle pet godina završio sam *Shkolla e Mesme e Artit* u Peći, koja je, da ponovim, bila veoma dobra škola, njeno osoblje je bilo veoma dobro i završio sam je sa dobrim uspehom. I mislio sam da sam, što se tiče figurativne umetnosti, naučio. Ali, ovo je bilo kao... kao, praktično zamka za mladića koji, bez obzira na sve, još nije video svet, zar ne? Zato što je Kosovo bilo prilično zaglavljeno. Naši gradovi, mi još nismo imali Univerzitet, što je izuzetno važna stvar, nismo imali izložbe. Nismo imali galeriju i uz lekcije koje sam imao u *Shkolla e Mesme e Artit* i visoke ocene koje sam dobijao, mislio sam da je ceo svet moj i kada sam nastavio za Beograd želeo sam da...

Eremira Krasnići: Možete li nam reći o odsustvu umetnosti u javnosti jer deluje veoma interesantno. Kako... pošto nije bilo izložbi, zapravo niste imali pristup umetnosti, bilo je... svakodnevnica nije bila toliko estetizovana, pa možete li da nam kažete kako, kako ste odlučili da se bavite nečim poput umetnosti, koja istovremeno nije bila deo javne sfere?

Šićri Nimani: Veoma, veoma lepo, veoma egzistencijalno pitanje. Tačno je da je takvo bilo Kosovo, zapelo je, mislim komunizam je došao odmah posle Drugog svetskog rata. Jer Jugoslavija je ranije bila monarhija i Albanci nisu imali nikakva prava. A sa komunizmom nekako, sa njihovom parolom da komunizam gradi društvo pod sintagmom Bratstvo i jedinstvo, što je kao što sam vam već rekao, bilo demagoško.

¹⁰ Nusret Salihamidžić [Nysret Salihamixhiqi] (1931—2011) rođen je u Žabaru, kod Mitrovice. Bio je Albanac sa Kosova i apstraktni slikar. Studirao je primenjenu umetnost na Univerzitetu u Beogradu 1959. godine pod mentorstvom Vase Pomorišca.

¹¹ Muslim Mulići [Muslim Mulliqi] (1934—1998) bio je impresionistički i ekspresionistički slikar sa Kosova. Rođen u porodici umetnika, Mulići je pohađao Akademiju likovnih umetnosti u Beogradu pod mentorstvom Zorana Petrovića, gde je nastavio i postdiplomske studije.

To bi moglo da ima značaj za Slovene koji su živeli u bivšoj Jugoslaviji, ali za nas nije postojalo bolje stvari nego da počnemo da stičemo neka elementarna prava, da imamo osnovnu i srednju školu. Iako smo u *Shkolla e Mesme e Artit* u Peći imali samo nastavu albanskog jezika i književnosti na albanskom, svi ostali časovi su bili na srpsko-hrvatskom, i to govori o nacionalnoj i elementarnoj nepravdi koju smo pretrpeli. I tako je sve zavisilo od talenta koji smo iskazali.

Na primer, sećam se da sam otišao u Đakovicu iz Peći i tamo sam sreo Muslima Mulićija. Muslim je bio, bio je malo stariji kada je počeo, bio je sedam godina stariji od mene, ali Muslim je pripremao izložbu figurativne umetnosti sa svojim slikama i pozvao me je kod sebe da ih komentarišem, mislim ovo je sve što smo imali. Možda prva izložba muslimanskog i bilo kog drugog slikara, u prostorima... Ne znam ni koji su to prostori, jer nismo imali galeriju. U školskim prostorima organizovane su izložbe.

Dakle, to su bili prvi izuzetni pokušaji koje ne samo mi, mlade generacije talentovane za figurativnu umetnost, već i za književnost, jer je književnost tada počela. Posebno je razvijena poezija, tu je bio pesnik Ali Podrimja,¹² on je bio moj prijatelj i sretali smo se, bilo je starijih generacija kao Esad Mekuli,¹³ koji je bio pesnik i prevodilac, a kasnije je vodio prvi časopis na albanskom *Jeta e Re* [Novi život], koji je praktično bio bašta u kojoj su se okupljali ne samo pesnici i pisci. Ali, Esad Mekuli je bio vizionar da u svakom novom broju *Jeta e Re*, koji izlazi jednom mesečno, objavljuje niz crteža ili slika mladog umetnika koji dolazi na Kosovo.

Dakle, mogu reći da je posvećenost broj jedan i da se prostor može naći čak i u neprikladnim okolnostima kada postoji spontana, a ne nametnuta volja. Zato, na neki način na koji nismo imali na šta da se pozovemo, nismo imali knjige istorije umetnosti, što je veoma važno... postojale su samo na slovenskim jezicima ili na drugim jezicima. Ali osim albanskog, u školi umetnosti smo morali da učimo i srpski, francuski i nemački, a ja sam već u umetničkoj školi počeo da učim engleski, jer su mi se tada sviđale pesme poznatih pevača i želeo da shvatim o čemu su te pesme.

I tako sam i sama počela da učim engleski i to nam je pomoglo da možda... da iskoristimo šansu posebno kada smo otišli u Beograd da učimo. Postojale su biblioteke, postojao je Američki informativno-kulturni centar, koji je imao izvanrednu biblioteku, imali su knjige istorije umetnosti kao i biblioteke u Beogradu, i naravno da su nam se vidiki proširili dok smo bili u Beogradu. Pošto je bilo mnogo galerija i 20 do 25 izložbi je moglo da se otvori u jednoj noći, bilo nam je teško da se odlučimo u koju želimo da idemo, ali smo imali priliku da ih posetimo i kasnije.

Tako da je bilo jako teško, nismo imali prostora, ali figurativna umetnost je nastala spontano od nas, od prvih generacija Kosova koji su se bavili figurativnom umetnošću, i to govori o tome kako nas nije inspirisalo ništa drugo osim naš duh. Mislim, eksplodirao je i imali smo prilike, okruženje je bilo jako lepo, okruženje Peći na primer, kanjon Rugove, prelepa albanska *kulla*¹⁴ i sve to. Kanjon Rugove i sve

¹² Alji Podrimja (1942—2012) je rođen u Đakovici, Kosovo. Bio je najpoznatiji Albanski pesnik sa Kosova.

¹³ Esad Mekulji (1916—1992) je rođen u Plavi, u Crnoj Gori. Bio je albanski pesnik i učenjak. Bio je prvi predsednik Akademije nauka i umetnosti Kosova. Umro je u Prištini.

¹⁴ Tradicionalna, utvrđena albanska kuća, kula.

ostalo nas je inspirisao da crtamo, slikamo i naravno neki od nas još uvek imaju određeni broj tih dela.

Sačuvao sam ih i neke moje kolege su uradile isto, jer bez obzira na sve, važni su vaši prvi radovi jer šta ste uradili ako kada prođu godine imate sve, a nemate ni jedan svoj rad. Dok sam još u *Shkolla e Mesme e Artit*, na petoj godini sam radio na intarziji; intarzija je tehnika u kojoj se radi sa panelima na bazi drveta, radio sam pejzaž, čamac, vidi se opet vezano za čamce jer sam voleo more. Bio je to brod tokom oluje i direktor škole ga je poklonio jednom vojniku za posetu našoj školi. A danas bih dao sve samo da vidim kako sam to radio da direktor škole to proceni na nivo da može da pokloni važnom gostujućem vojniku.

Zato kažem da je umetnost nešto što proizilazi iz duše čoveka, ne može svako da se bavi umetnošću. Likovna umetnost, pozorište, književnost su stvari koje pripadaju samo onima kojima je Bog dao, ili sa porodičnim pedigreeom. Ako se neko iz nečije porodice ranije bavio umetnošću, to će uticati i na dete. Ali, ni moja majka ni moj otac nisu se bavili umetnošću; zato i ne znam odakle mi talenat za figurativnu umetnost. Video sam svog strica po ocu koji je tamo živeo, bio je direktor jedne ustanove i kada me je sreo rekao je, "Gde ćeš?" Rekao sam, "Upisujem se..." Sreo me je slučajno na Beogradskom bulevaru baš u trenutku kada sam išao da upišem Muzičku akademiju. A on je rekao, "Ne," rekao je, "završio si umetničku školu i trebalo bi da nastaviš na Akademiji umetnosti." I bio je u pravu, ne mogu da zamislim kakav bih život imao da sam otišao na Muzičku akademiju.

I upisao sam se, bilo je jako teško jer je prijemni ispit trajao jako dugo, trajao je pet dana i konkurencija je bila veoma velika, tada je bilo 18-20 miliona građana te zemlje. I bilo je teško, prijavilo se oko 300-400 ljudi iz cele Jugoslavije, a nama Kosovarima je bilo jako teško da ostanemo tamo pet dana na prijemnom ispitu, morali smo da idemo tamo u domove studenata, mislim na bilo kojeg Albanca, stariji albanski student, i spavali bismo nas dvoje u jednom krevetu, pet dana. Putovali smo vozom od Prištine do Beograda, voz je bio veoma spor i bili smo veoma umorni. Morali smo da sačekamo dan kada su objavljeni rezultati i kada smo videli da je među tri stotine nešto kandidata, tridesetak primljeno u dvanaest sednica. Na mom Univerzitetu, Univerzitetu u Beogradu, na smeru grafički dizajn primljeno je samo šest ljudi i bilo mi je veliko zadovoljstvo.

Ali Beograd je bio metropola, grad sa velikim istorijskim tradicijama, kojim su dve hiljade godina vladale različite imperije i pružao je velike mogućnosti. Ima izvanredan geografski položaj, ima dve reke, dve velike reke, Savu i Dunav, ima Kalemegdansku tvrđavu, mnogo muzeja, pozorišta, biblioteka, imao je Akademiju umetnosti i nauke, imao je diplomatske predstavnike mnogih zemalja koje bili su kulturni centri gde smo mogli da idemo i čitamo i na italijanskom, francuskom, engleskom i nemačkom.

Dakle, postojali su muzeji u kojima smo mogli da pogledamo sve te slike, ne samo jugoslovenske nego i međunarodne. Dela Pikasa, Modiljanija bila su izložena u Muzeju Beograda, bilo je i izložbi, jednom smo videli i izložbu Van Goga, veoma veliku izložbu jer je Beograd bio grad metropola gde su se dešavali veliki događaji. Ne samo iz sfere figurativne umetnosti, već je bilo raznih sajмова, dvanaest sajмова knjiga na primer, voleo sam međunarodni sajam knjiga gde sam mogao da kupim knjige na

stranim jezicima i knjige iz istorije umetnosti. Dakle, naši horizonti su mogli mnogo da se prošire, to je bio... to je bio potpuno drugačiji svet, bio je to veliki kontrast našem malom gradu Peći, ali ipak veoma lep, zar ne? Ali, taj grad je imao i prirodne lepote...

Primili su nas na Akademiju umetnosti, Akademija je bila veoma dobra sa profesorima koji su studirali u inostranstvu, mislim u Pragu, Minhenu, Parizu i koji su u tim gradovima prikupili mnogo znanja i doneli ga u svoja mesta, posebno u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani. A uticaj je bio lako primetan i na veliki broj slikara sa Kosova koji su studirali u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani, moram da napomenem da su bili pod uticajem onih profesora koji su bili pod uticajem studija u evropskim gradovima koje sam pomenuo. A na početku karijera ovih kosovskih umetnika mogao se videti uticaj njihovih profesora. I to je sasvim normalno jer se smatra da je još od trinaestog veka Đoto imao takav uticaj.

Tada je Leonardo imao nekoga, kao i Mikelandelo i Pikaso, ali su se u međuvremenu oslobodili tih [uticaja] i stvorili svoju doktrinu. Oni koji ostaju pod uticajem nekog drugog će biti izgubljeni, zar ne? Ali veliki deo ovih kosovskih slikara, ne mogu reći veliki deo, relativno veliki jer mogu da ih prebrojim na prste, međutim, stvorili su svoje doktrine i došli do veoma autentičnih izraza i imaju svoje mesto u tornju od slonovače, mogu reći panteonu, ma koliko mali ili veliki, celokupnog opusa albanske nacionalne umetnosti.

Eremire Krasnići: Koji su bili uticaji koje ste razvili u umetnosti, možete li nam reći nešto o vašem radu tokom vaših studija grafičkog dizajna?

Šićri Nimani: Mislim na našem Fakultetu umetnosti, pet godina, prve dve godine su bile opšte znanje, mislim učili smo crtanje, slikanje, vajarstvo i discipline, crteže iz života, aktove i tako dalje... i ostalo, drugo, to je bilo obostrano. Posle druge godine, tada bismo se orijentisali. Bilo je dvanaest odseka, mislim na dvanaest odeljenja, a ja sam odlučio da odem na odsek za grafički dizajn, jer niko nije dolazio iz ove oblasti na Kosovu. Ali to nije razlog zašto sam odlučio da odem na grafički dizajn, jer sam tek kasnije saznao da na Kosovu nema nikog iz ove oblasti, školovanog umetnika u oblasti grafičkog dizajna, ali mi se svidelo, svidelo mi se jer dizajn ima nešto više od slikarstva ili crteža ili skulpture.

Da biste bili dizajner, morate biti odličan crtač i slikar, morate da osetite boju, morate biti, da osetite volumen, mislim, da postoji treća dimenzija. Morate da imate osećaj za skulpturu, ali iznad svega, dizajn ima umetničku poruku, koristi metaforu i mora da komunicira. Jer kada napravimo sliku, grafiku, crtež, skulpturu koja se može prodati privatnom licu ili galeriji i to je to, nema ničeg drugog, što je jedinstveno, dok u dizajnu imamo tiraž, grafika ima i tiraž ali je veoma ograničeno, deset do dvadeset, trideset serigrafija na primer, *screen prints* [govori na engleskom: sitotisasak] kako to zovu Amerikanci, koji mogu imati sto do dve stotine primeraka jer se to nekako pretvara u grafičku industriju. Dok akvatinta, grafika, mislim na grafiku duboke štampe, bakar—pisanje, mecotinta, imaju ograničen tiraž i pošto je tiraž ograničen, kada se odštampa dvadeset-petnaest primeraka, onda se uz proviziju izgremu i ponište pa autor ne može više da štampa, inače gube vrednost, zar ne?

Dok u dizajnu, na primer, plakat koji se na francuskom zove *affiche* a na nemačkom *plakat* ima veoma veliki tiraž i komunicira sa milionima ljudi, ti ljudi mogu biti intelektualci, pseudo-intelektualci ili

nepismeni. Ali oni će razumeti o čemu se radi kada vide vizuelni deo, ako imamo pozorišni ili filmski plakat, ili sa onim političkim, veoma su važni jer daju političke poruke. Imamo i plakate protiv rata i tada, mislim, te figurativne metafore treba da budu veoma moćne da bi se pročitale. Zato sam uvek voleo plakate, a uvek sam voleo logoe ili ambleme jer sam kasnije učio i pisao knjige o albanskoj heraldici jer i mi imamo svoje ambleme, koji su najstariji u Evropi. Posebno amblem Kastriotisa koji je, ima štit, u heraldici je poznat kao normanski štit iz jedanaestog veka.

Zato me je sve ovo inspirisalo da se angažujem. Samo zato što tamo sve treba da bude precizno, apstraktni plakat se ne može napraviti jer je bezvredan, nema funkciju, dok se u slikarstvu i grafičkom dizajnu zabavljamo, idemo u atelje, imamo krpu i slikamo šta god nam je na duši, ne zavisimo ni od koga, dok u izradi plakata, u izradi logotipa postoje provizije. Zamislite da morate da radite, morate da branite svoj projekat pred komisijom. Trebalo bi da bude pet ljudi, može ih biti sedam i jedanaest i neki od njih mogu da se obrazuju, dok drugi mogu biti potpuno nepismeni u oblasti estetike i tu možete imati veoma oštre sukobe.

Zato mi se to dopalo i odlučio sam da se bavim dizajnom, a zatim sam četiri godine radio u Narodnom pozorištu Beograd, za Operu, za balet i dramsku umetnost, radio sam i ilustrovane knjige. Recimo, *Esenin*, zbirku knjiga koja je prvi put objavljena u Jugoslaviji, ja sam oslikao njene korice i dobio sam nagradu Beogradskog sajma za najbolju zbirku, tako da sam veoma zadovoljan što sam se bavio dizajnom. I imao sam snage, jer i dizajnu je potrebna pamet, treba mnogo čitati, mnogo znati, jer svaki zadatak na primer, dobio sam zadatak da radim na plakatu za *Il trovatore* Đuzepea Verdija za pozorište Beograd. I tada sam prvi put morao da pročitam libreto da bih znao, ali da nisam znao muziku Đuzepea Verdija ili da nisam išao u beogradsku operu, ne bih mogao da radim na plakatu, ne bih uspeo. Mnogo sam slušao opere i znao sam da se radnja dešava u Španiji.

Onda kada smo čitali nekog pesnika, kasnije sam morao da ilustrujem za sve pesnike Kosova, sve sam ih pročitao, ilustrovao sam i druge međunarodne pesnike koji su mi se dopali. Dakle, znate, u mislima sam znao da moram da se obogatim što je više moguće, jer što više čitamo, što više vidimo, moći ćemo da se izrazimo kvalitetnije.

Eremire Krasnići: Koliko dugo ste ostali u Beogradu?

Šićri Nimani: Akademija u Beogradu je trajala pet godina, a onda sam se prijavio i bio jedini koji je primljen još dve godine na master, to je bilo jako lepo vreme, izvanredno dobro. Zato što je moj master bio veoma dobar u poređenju sa današnjim masterom sa bolonjskim programom koji ima iste predmete kao prva, druga i treća godina osnovnih studija. Dakle, studenti obično nemaju obavezu, imali smo samo jedan predmet. Dve godine sam se bavio samo svojim predmetom i ovo je bilo nešto... jer pet godina fakulteta, pa još dve godine.

I ranije sam vam rekao da sam u Japanu nastavio dve godine i da je to bilo izvanredno vreme kada sam stekao iskustvo u stvaralaštvu, kao i u znanju o istoriji umetnosti, jer sam u Japanu samo istraživao. Zanimala me je japanska haiku poezija, koja se piše u tri reda sa sedamnaest samoglasnika i počinje od šesnaestog-sedamnaestog veka, zatim sam otišao da upoznam najbolje japanske grafičare koji su

radili u *Ukiyoe* grafičkom stilu. Mislim, žanrovi, žanrovi svakodnevnog japanskog života gde su Hokusai, Hirošige, Utamaro, to su tri izuzetna slikara koja su radila... grafike sa dvanaest plaketa, mislim od trešnje, one su izvanredne.

Zatim sam posetio i najveće izložbe savremenog slikarstva u Japanu. Nihonga, ovako je zovu, Nihonga. Slike u japanskom stilu, i dalje ih rade, možda 80-90 odsto njih radi u japanskom stilu, dok se samo mali broj njih bavi savremenom umetnošću. Ali i plakati, umetnička fotografija je dobro razvijena tamo, video sam mnogo prijatelja tamo, upoznao sam na primer najboljeg japanskog dizajnera koji se zove Tadhana Orioko i fotografa Kišin Šinojama, ova dva umetnika su obojica broj jedan u Japanu. Jedan od njih radi na dizajnu postera, a drugi na umetničkoj fotografiji, tako da sam, dok sam bio u Japanu, širio i razvijao svoje vidike na sve moguće načine.

Eremire Krasnići: Da li je vizuelni jezik bio puno drugačiji, da li vam je bilo lako da kažete ono što želite tim pravilima dizajna?

Šićri Nimani: Da, zaboravio sam da napomenem da sam tokom te dve godine prvo otišao u Osaku na šest meseci na intenzivni kurs japanskog jezika. Dakle, morao sam da učim japanski skoro, skoro osam sati dnevno i to je bilo nešto veoma teško. A ja, Eremire [obraća se osobi koja vodi intervju], da vam pravo kažem, u početku sam imao prijateljicu iz Hrvatske i dve devojke iz Jugoslavije, Amelitu i Tamaru, koje su tamo studirale arhitekturu. Čim sam stigao tamo, počeo sam, rekao sam da idemo sa Dalmatincem, on se zove Ivan, i rekao sam da idemo da napravimo neke avanture u Kjotu, glavnom gradu Japana, idemo u Naru pa na ostrvo Karazu, na jugu Japan.

Japan ima četiri velika ostrva, tu su Hokaido, Honšu, Kjušu i Šikoku, sva ova četiri ostrva i 4000 malih, nenaseljenih ostrva, i tamo smo išli u avanture sa prijateljima. A kada smo se posle nekog vremena vratili, rekli su nam, "Ako ne... moraćete da položite ispit iz japanskog jezika i književnosti, a ako ga ne budete položili, ili ćete ići na kurs od još šest meseci ili ćemo vas vratiti u vašu zemlju." Dakle, Ivan se više nije vratio jer se vratio posle odmora, bilo mu je teško, bilo mu je preteško, nije voleo hranu i nije govorio engleski, jer smo učili engleski i japanski.

Drugi Deo

Šićri Nimani: Pošto sam zaista iskoristio priliku da vidim što više, da što više naučim i što više stvaram dok sam u Japanu, na kraju svog boravka u Japanu, odlučio sam da otvorim izložbu. Kada sam završio šestomesečni kurs, šestomesečni, položio sam ispit i uzeo diplomu i iz Osake smo se preselili u Tokio, a u Tokiju sam imao prilike, bio je hotel za strance. I tu smo imali mnogo prilika, onda su Japanci uvek bili spremni da pomognu u slučaju da želim da uradim projekat da lutam po Japanu dvadeset-deset dana, oni bi to platili, japanska vlada, mislim *monbusho* [Ministarstvo kulture], tako da su me podržali u istraživanju, počeo sam da istražujem po celom Japanu i uspeo sam da naučim o svim stvarima koje su me zanimala.

Japan ima toliko toga, ima toliko kulture da ni četrdeset godina boravka tamo ne bi bilo dovoljno da se upozna tako imponantna kultura. I onda sam napravio ciklus sa radovima koji su ručno rađeni, četrdeset radova koje sam nazvao *Utsukushi Nihon to watashi*, znači *Japonia e Bukur dhe Unë* [Prelepi Japan i ja], to je bio slogan, i kada sam upoznao poznatog Japanca umetnika koji je imao svoju veoma dobru galeriju, dao nam je novac jer je bilo veoma skupo, morali ste da date 20.000 dolara da bi vaša izložba tamo bila otvorena mesec dana. Iako je ovaj čovek, Takaši Kono, veoma sjajan dizajner i dizajnirao je, ako se sećate, Olimpijske igre u Tokiju, on je bio taj koji je dizajnirao sve postere i logotipe. I bio je jako dobar čovek pa sam otvorio izložbu, koja se pokazala veoma uspešnom i imam ove. Postoji tradicija... na dan otvaranja obično ostave svesku, kako bi se reklo veliki blok za pisanje gde se ljudi koji dolaze u posetu registruju i zapisuju svoje utiske. I to je bilo, zadržao sam ih i doneo ih ovde, izložba je zaista bila uspešna.

Teme na koje sam se fokusirao odnosile su se na borbu protiv zagađenja, jer se Japan enormno razvijao, imao je veliki industrijski razvoj. I jednog dana dok sam putovao sa mojim prijateljem, veoma dobrim japanskim slikarom, Jošijem Dasanom, uvek bi dolazio i zvao me i njegovim autom bismo išli u japanske restorane da jedemo morsku hranu. I jednog dana sam putovao *shinkansenom*, *shinkansen* je bio najbrži voz u Japanu u to vreme, išao je 280 kilometara na sat, a iz voza sam video planinu Fudžijamu. Fudži je najviša planina u Japanu, zovu je sveta planina i ima nadmorsku visinu od četiri hiljade metara.

I primetio sam da je zbog fabrika i njihovih dimnjaka, znate, celo nebo prekriveno dimom, pa sam bio inspirisan time i slikao, znate u dugačkom elegantnom formalnom stilu {objašnjava rukama}, baš kao Japanski papirni svici. Kada su Japanci slikali {objašnjava rukama}, imali su platno okruglog oblika, a zatim bi ga otvorili i na njemu pisali pesme, pisali su opise i slikali. I želeo sam da to uradim na taj način, Japancima se dopalo što sam napisao, *Quo vadis Japan?* [Japan, gde ideš?] Mislim, *Kireina Nihon* što znači, Čisti Japan, i Japanci su bili veoma impresionirani time.

Onda sam se bavio životima gejša, jer ih ima mnogo u Japanu i u Japanu ljudi misle da su te žene veoma lepe, ja kažem da je u sto devojaka jedna izvanredna, jer obično nisu tako lepe. Ali gejša su bile žene koje su u šesnaestom, sedamnaestom veku služile u javnim kućama. Danas ih u Japanu zovu *toruko*, zbog turskih kupatila, a postoje i ove gejša koje su obučene u košulje bez rukava, sviraju *shamisen* instrument, skoro kao naše *sharki*.¹⁵ Zatim recituju prelepe japanske pesme, rade masaže i mnoge druge stvari.

Dakle, sve ove zanimljive teme iz japanskog života obradio sam i slikao u svojih četrdesetak radova i uglavnom sam slikao, prevodio sam glagole iz tekstova pesnika kao što su Bašo, Buson, Isa i mnogi drugi i pretvarao ih u slike. Ali, nisam prodao nijedno od svojih originalnih dela, jer to jednostavno ne mogu, i nikada nisam želeo da ih prodam. I želeo sam da ih donesem na Kosovo i jednog dana da ih ostavim svojoj porodici, ali i oni moraju da idu u Nacionalnu galeriju Kosova, kada dođe vreme, bilo mi je jako teško da ih donesem ovde, zar ne? Da ih nose u avionima, a da ih nekako ne registruju. Kako

¹⁵ Albanski: *Çallgi, Sharki*; srpski: šargija. Trzalački instrument dugog vrata koji se koristi u narodnoj muzici raznih balkanskih zemalja, uključujući Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Albaniju, Kosovo i Srbiju.

sam ih doneo ovde je priča za sebe, tako da kada sam otišao iz Japana mislim da sam postigao sve što sam želeo. Mnogo sam naučio, mnogo stvarao i otvaranje izložbe je to sve krunisalo. I to je zabeleženo u mnogim filmovima, video zapisima, kao i fotografijama. Pošto je u Japanu fotografija veoma razvijena, poznate su njihove kompanije i fotoaparati, Nikon, Minolta i tako dalje.

Eremire Krasnići: Da li ste se vratili u Beograd?

Šićri Nimani: Ne.

Eremire Krasnići: Kada ste se vratili odatle?

Šićri Nimani: Kad sam se vratio, kad sam se vratio, da budem iskren, kada sam diplomirao na master studijama u Beogradu, rekao mi je profesor. Dobro je što ste ovo spomenuli jer je veoma važno, bilo je to izuzetno iskustvo. Profesor mi je rekao “Nimani,” jer te tamo zovu po prezimenu, rekao je, “Ne idi tamo, ne da ja želim da potcenjujem Kosovo,” ali je rekao, “pre ili kasnije,” rekao je, “pokrajina će te zgaziti.” To znači da je Kosovo pokrajina. Ali nema veze što ćeš otići i dati svoj doprinos, to će ostati provincija i teško je jer će te zgaziti. Rekao sam mu, nisam uopšte o tome razmišljao, rekao sam, “Vratću se na Kosovo jer mi je Kosovo dalo stipendiju da studiram.” Jer *Rilindja*¹⁶ mi je davala stipendiju pet godina, onda sam za master dobio stipendiju *Këshilli Krahinor* [Provincijskog saveza], mislim vlade Kosova u to vreme.

Stipendije su bile izvanredne, mi smo bili prva generacija koja se prijavila na postdiplomske studije, a oni su, da biste razumeli koliko je ta stipendija drugačija, na petoj godini Akademije imao sam pet hiljada dinara. Dok sam prve godine, kada sam krenuo u oktobru na master, imao 110 hiljada dinara.

Eremire Krasnići: Koju vrednost je imao taj novac?

Šićri Nimani: To je nešto veliko, ali možemo da uporedimo pet hiljada sa 110 hiljada. To je kao pet hiljada evra sa 110 hiljada evra, isto je, zar ne? Ne znam sada, moram da proverim vrednost valute. Ali da biste razumeli, da vam kažem da sam jedan hotel, na primer, otišao u hotel, a ne u studentski dom sa pet ljudi (svi se smeju). Odlučio sam da odem u hotel General Tourist u Beogradu, hotel je bio nov. I pitao sam, “Koliko košta jedan mesec?” Rekli su, “Trideset hiljada dinara,” trideset hiljada dinara, hiljadu dinara za svaki dan, ja sam rekao, “Dobro, uzeću,” “Ali otkud ti para, šta si?,” rekli su, a ja sam rekao, “Ja sam student master studija.” “Ali otkud vam novac, novac koji je dovoljan za tri, četiri plate.” “Imam,” rekao sam i pokazao potvrdu i tada je ovde bio vođa, veoma je zanimljivo, kada sam video moj dokument, Ukšhin Hoti,¹⁷ pokojnik kojeg su Srbi pogubili. Mislim, Ukšhin Hoti je bio taj, iz naše mlade generacije, koji je mnogo pomogao razvoju Kosova.

Eremire Krasnići: Koji deo plana za razvoj Kosova su bile te stipendije?

Šićri Nimani: Da, za razvoj Kosova, stipendije su se davale za razne oblasti, ne znam koliko ih je bilo,

¹⁶ *Rilindja*, prve novine na albanskom jeziku u Jugoslaviji, prvobitno štampane 1945. kao nedeljne novine.

¹⁷ Ukšhin Hoti (1943-...) je bio filozof i političar koji je osuđen na pet godina zatvora 1994. Nestao je u vreme njegovog oslobađanja i još uvek se ne zna gde se nalazi.

ali znam da je i Zećirja Balata uzeo jednog za muzički odsek, otišao je na Akademiju pa u Ljubljanu, i još neki. Ne znam brojke, ali ovo je bilo nešto veoma neobično, zaista izuzetno. Jer, na primer, za hotel ste morali da platite trideset hiljada, na primer danas hotel može da košta otprilike sto evra, zar ne? Mislim, tri, trebalo je da platiš tri hiljade evra, onda sam i ja dao trideset hiljada dinara za hranu i to je postalo šezdeset hiljada. Onda sam otišao da kupim karte za vozove i tramvaje. Onda sam kupio boje za dvadeset hiljada dinara i tako redom, pa knjige ili nešto, tako, ali nikad nisam zaboravio, rekao sam, "Kosovo mi je dalo ovo," i vratio sam se na Kosovo.

Ponekad pomislim koliko smo u haosu baš u ovom trenutku o kojem smo pričali, da li je profesor bio u pravu kada je to rekao, da li je mogao biti u pravu? Ali opet kažem da nije bio u pravu i hiljadu puta ću reći da i da sam hiljadu puta više, ipak bih odlučio da se vratim na Kosovo. Pošto sam imao priliku da odem na mnoga mesta u svetu, mnogo sam putovao i imao sam priliku da živim tamo, i da živim dobro. Ali iako su mi ponudili stan i posao kao i garsonjeru u Beogradu, nisam uzeo nijednu i vratio sam se u Prištinu.

Eremire Krasnići: Bilo je deset godina razlike između trenutka kada ste otišli i onog kada ste se vratili na Kosovo. Šta ste zatekli, kako ste pronašli zemlju i šta su bile novine tog vremena pošto Kosovo sada ima obrazovanu generaciju?

Šićri Nimani: Bilo je, (kašlje), razlika je bila velika, razlika je bila još veća nego kada sam otišao sa Kosova. Jer u vreme kada sam ja otišao u Beograd, to su bile '60-te, baš kada je Jugoslavija bila među liderima jer su tadašnji predsednik Jugoslavije Tito, Naser i Nehru iz Indije postali lideri trećeg sveta. Mislim, nesvrstane zemlje i Jugoslavija su imali mnogo koristi u to vreme, Beograd se enormno razvijao, sve se dešavalo u Beogradu, sastanci Jugoslovenske federacije, Beograd je imao veliku korist, ogromnu i enormno se razvijao.

Dakle, kada sam se vratio u Prištinu, Priština nije imala univerzitet osim *Shkolla e Lartë Pedagogjike*, nije bila razvijena, imala je možda 400 hiljada stanovnika, imala je vrlo malo. Bio sam prvi magistrirao tamo, u Jugoslaviji, da ne govorim da ovde, ovde ih nije bilo, i tako sam otišao na *Shkolla e Mesme e Artit* koju sam pomenuo i osnovali smo Univerzitet 1970. godine, to je bio izvanredan događaj. Zatim smo tri-četiri godine nakon toga osnovali Fakultet umetnosti, koji se zvao Akademija umetnosti, i počeli sa odsekom za slikarstvo, grafiku i grafički dizajn. Vodio sam Odsek za grafički dizajn i onda je krenuo veoma dobar razvoj... na Kosovu su generacije u koje je Kosovo ulagalo, vratile se, moje generacije i generacija starija od mene počele su da se vraćaju na Kosovo što je bilo izvanredno, to je bila jako dobra stvar.

A onda su počele da se osnivaju prve kosovske institucije. Znaete koje? Pozorište... iako je toga bilo i ranije, ali je počelo da dobija snažan karakter i da se sve bolje učvršćuje, počeo je da se gradi *Kosovafilm* [Kosovski kinematografski centar], pa Galerija umetnosti, pa Shota [olklorni ansambl] i tako dalje. Mislim, Kosovo je počelo da dobija oblik države, mislim moralo je tako da bude, bilo mirom ili ratom, iako se ovo drugo desilo. Pošto nisu razumeli, Srbija nije shvatala da sa završetkom dvadesetog veka na Balkanu više nema prostora, da ne pričamo o Evropi, da jedna država vlada

drugom, a onda znamo ostalo. Albanci više nisu mogli da izdrže iako smo stajali deset godina u nekom mironom pokretu i velikim gubicima i patnjama, održali smo univerzitet, mislim bez novca i ljudi su davali svoje kuće.¹⁸

Dakle, svi na Kosovu, mislim od najprostijih ljudi do najvažnijih intelektualaca, svako je dao svoj doprinos. I niko nema pravo da ikada kaže, "Uspeo sam, uradio sam to," ali mi ćemo uvek reći, "Uspeli smo u tome." Jer bez te sloge, bez tog jedinstva koje je pokazao narod Kosova, svi su postali jedno, zato je Kosovo pobedilo. Zato ga je svet cenio, mislim, ta izuzetna volja, ta volja jednog slobodoljubivog naroda koji nikada u svojoj istoriji nije zgazio druge narode. Nikad više! Što se tiče mog poznavanja istorije, nikada. Borila se samo za svoju slobodu, a borba za slobodu nije... Mislim, nije zločin niti sredstvo da se gazi drugi narod.

Dakle, tada je Kosovo zaista počelo da zauzima.... Svest se probudila, podigla. I svi ti ciljevi našeg naroda za... Mogu reći da smo bili sto godina, praktično devedeset godina pod jugoslovenskom okupacijom i to je jedini put kada je postignuto ono što je trebalo da se postigne. Dakle, Kosovo je oslobođeno i danas se borimo da ovo oslobođenje pretvorimo u prosperitet. Zato što to zovemo demokratijom... jer ponekad demokratija izgleda kao anarhija. Ali da stvorimo blagostanje u kome bar većina naših ljudi ima dostojanstven život. I da nema države u kojoj neko ima previše, neko zarađuje na crno a neko drugi strada. I ovo, ovo nas sve boli kada kažemo da na Kosovu siromašan troši jedan dolar i nešto dnevno. Ovo je veoma bolno. Svako od nas na Kosovu, kada ide na spavanje, kada smo u tišini, treba da razmisli zašto je to tako i šta možemo da uradimo da napravimo promenu.

Uz sav napredak i pozitivne inicijative od kojih je urađen samo procenat onoga što se sanjalo, ali je to ipak bilo predaleko od normalnog. Zato što nismo imali prostora da stvaramo, mislim, nismo imali svoju vladu, da stvaramo kulturne i obrazovne institucije koje su fundamentalne i da razmišljamo o pravljenju projekata kakva treba da bude prava demokratska država. To je bilo jako teško, ali važno je da nas je motivisalo nešto unutrašnje, nešto je počelo.

Sećam se kada su dolazili ambasadori koji su bili akreditovani u Beogradu i svaki put kada bi dolazili imao sam priliku da ih čujem kako govore, "Sa vama uvek vidimo nešto novo. Gradi se. Sve se razvija. Nešto se dešava." I to je bilo očigledno jer je postojala velika volja ne samo institucija jer smo imali svoje rukovodioce, koji su bili u Vladi Kosova, koji su, posebno u obrazovnim, kulturnim i naučnim institucijama, bili dobro obrazovani ljudi koji su doktorirali, imali su doktorate. Dakle, oni su bili istinski patrioti koji su stvorili izuzetne vrednosti i svojom velikom voljom, ali to doba je prošlo.

I uz pomoć ove velike volje osnovali smo Univerzitet, pa Galeriju umetnosti, ja sam bio, sudbina je bila

¹⁸ Do 1991. godine, nakon zakona Slobodana Miloševića kojim je srpski jezik postao službeni jezik Kosova i izbacivanja svih Albanaca iz javnih službi, Albanci su takođe isključeni iz škola. Reakcija Albanaca je bila stvaranje paralelnog sistema obrazovanja čija su mesta održavanja nastave uglavnom bile privatne kuće, uključujući i podrume koji su korišćeni kao učionice.

takva da sam ja bio prvi direktor te ustanove, vodio sam je deset godina... i imali smo svoje planove. A imajući u vidu Izvršno veće, na primer, i Ministarstvo kulture, bili su zaposleni naši [Albanci] i svi naši institucionalni kulturni projekti su podržani, dodeljena su finansijska sredstva. Mislim, institucije su imale mogućnost da finansijska sredstva, znate, za sledeću godinu podele sa svojim savetima i odlučuju o projektima i to su prijatno i uspešno uradile. Bez ikakvih problema.

A danas je to paradoksalno, vidim da mnoge institucije dobijaju novac na četvrtine [na tri meseca], ili sa zakašnjenjem, to nije dovoljno. I tako se institucije suočavaju sa preprekama, mnogim preprekama. A ovo zavisi od nas, više ne zavisi... nemamo više izgovora da nas neprijatelj prekida... nemamo sad izgovora. Nama pripada zasluga za sve što je dobro, kao i za sve što je loše. I ono što želim da kažem je da su se stvorili, počeli smo... nismo imali galeriju. Napravili smo jednu galeriju, jednu, dve, tri galerije. Tada su drugi gradovi počeli sa kulturnim centrima, imali su i galerije. Tako je počela da se razvija figurativna umetnost. Tada je počeo Univerzitet... Fakultet umetnosti, odsek figurativne umetnosti.

Eremire Krasnići: Da li ste imali puno...

Šićri Nimani: Izvinite?

Eremire Krasnići: ... studenata?

Šićri Nimani: Šta?

Eremire Krasnići: Da li ste imali puno studenata?

Šićri Nimani: Da. U to vreme nismo imali mnogo učenika. Mislim, primili smo oko trideset pet studenata na odeljenje figurativne umetnosti, od kojih bi četvoro ili petoro prešli na odsek za dizajn, njih desetak na odsek za slikarstvo, oko dvoje-troje na odsek za vajarstvo i dvoje ili troje na grafiku. Ali, oni su se odlično školovali jer smo imali vremena da radimo sa tim učenicima. Danas, na primer, imamo, čak i privatni univerziteti primaju sto ili sto pedeset studenata na primer. To je izvanredno, previše je, zar ne? A šta će da rade kada završe fakultet? Oni će se baviti nečim drugim, naravno ne u svojoj oblasti. Zato što je nemoguće predavati jednom učeniku... na primer u jednom odeljenju sa četrdeset drugih učenika... ako se podelimo na dva odeljenja sa četrdeset učenika, čak i tada, ako imate dva sata vremena, moraćete da posvetite samo dva minuta svakom, što je vrlo malo.

Ali, tada smo počeli da se interesujemo za knjige istorije umetnosti. A onda smo se prijavili, galerija, u Ministarstvu kulture, dali su nam sredstva da prvi put objavimo Monografiju savremene umetnosti Kosova.

Eremire Krasnići: Da.

Šićri Nimani: I tada smo uključili, ja mislim jednog jako dobrog historičara umetnosti, Vlada Bužančića iz Hrvatske, koji je došao ovde, proučavao naše umetnike, ali čak i ranije... Uposlili smo četvoricu naših umetnika da pišu tekstove o grafičkoj umetnosti, primenjenoj umetnosti, slikanju, vajarstvu... naše najbolje fotografe... i objavili smo monografiju na tri jezika: na albanskom, srpsko-hrvatskom i engleskom. Tako da je objavljena monografija koju čak i danas smatram biblijom jer svi koji se bave umetnošću na Kosovu će, će se pozivati na nju... jer smo na njoj radili sa puno ljubavi.

Dakle, onda smo počeli da objavljujemo. *Rilindja* je krenula... u Jugoslaviji je pokrenuta inicijativa da se izdaju knjige o svetskim muzejima i tako smo se priključili sa albanskim jezikom. Objavili smo oko šest do sedam [knjiga]. *Rilindja* ih je objavljivala. Veoma su dobre, objavljene su na albanskom. I onda smo započeli naš časopis, o slikarima... jer smo imali jednog ili dva historičara umetnosti... ali, slikari, neki slikari, mislim na naše umetnike koji su pisali knjige... Ja sam napisao neke... Napisao sam neke na primer o albanskom srednjovekovnom slikaru *Onufri dhe Piktoret e Tjerë Mesjetarë* [Onufrije i drugi srednjovekovni slikari], onda sam radio na toj Monografiji savremene umetnosti i mnogim drugim knjigama... i moje kolege isto.... Dakle, počeli smo da obogaćujemo biblioteku figurativne umetnosti, ne samo međunarodnom literaturom, već smo isticali i naše lokalne umetnosti. I tako, mislim da smo uspeali. Ali, sada je dužnost Galerije da to gura napred.

Eremire Krasnići: Kakva vrsta umetničkog sistema je bila prisutna u Jugoslaviji? Sistem u smislu kako je promovisao umetnike iz provincija?

Šićri Nimani: Da.

Eremire Krasnići: Kako su se određene ideje promovisale u umetnosti?

Šićri Nimani: Da. U to vreme, u to vreme, kao i u drugim oblastima, govorim o oblasti koju znam i radi se o vizuelnoj umetnosti... postojale su, znate, galerije su postojale. Svaki glavni grad... jer imaju... jugoslovenski sistem je bio, Federacija Jugoslavije je imala šest republika i dve pokrajine. I ipak, te dve autonomne pokrajine, Kosovo i Vojvodina, su postale neka vrsta republika nakon '74, bile su kao, kao jednaki delovi Federacije.

Dakle, imali smo naše sastanke. Imali smo jednog predstavnika u Federaciji i složili bismo se sa svime što je došlo u Jugoslaviju i izašlo iz Jugoslavije. Tamo bismo, na primer, odlučili kada bi izložba mogla da se postavi. Ja sam, na primer, tamo bio član tog Saveta i želeo sam, prvi put sam ovde doneo japansku izložbu, jednu iz Dagestana i mnoge druge. I tu bi se složili, "Doći će američka izložba. Putovaće u pet do šest gradova." Svako bi prihvatio da je ugosti i učestvovao u fondovima za katalog koji je objavljen na svim jezicima. Bilo je jednakosti, da budem iskren, stvarno.

Tada su postojala i udruženja likovnih umetnika i primenjenih umetnosti. Svaka, mislim, svaka pokrajina ih je imala. Ovde na Kosovu smo imali tri udruženja. Prva koja je osnovana bila je *Shoqata e*

Artistëve Figurativ [Udruženje vizuelnih umetnika] sa Muslimom Mulićijem kao vođom. Tada je osnovano *Shoqata e Artistëve Aplikativë të Kosovës* [Udruženje kosovskih primenjenih umetnika], a mene su moje kolege izabrale za lidera udruženja. A onda smo takođe osnovali *Shoqata e Artistëve Figurativë të Prishtinës* [Udruženje prištinskih vizuelnih umetnika]. Ovo je takođe funkcionisalo i pokojni Kadruš Rama je bio njegov vođa.

I ovako smo pobedili, dobili smo mnogo. Vizuelne umetnosti su bile nametnute, nametnute su. Sećam se jednom kada je akademik Ali Hadri došao u našu kancelariju... dolazio bi u našu kancelariju jer je Galerija bila u Palati mladih [*Pallati i Rinise*], koja se tada zvala *Boro dhe Ramizi*¹⁹ i imali smo vanredne posete tamo jer smo bili u Centru. I... Najviše poseta izložbi vizuelnih umetnosti imali smo iz Albanije, koja je registrovana u Unesku, 40.000 posetilaca za dvadeset dana. Red je bio dug. Škole bi dolazile... to je bila realistična izložba. Socio-realizam, ali nije imao mnogo socio-realističkih karakteristika jer je bio figurativan. Imao je ličnosti iz istorije albanskog naroda i tako dalje.

Tako je figurativna umetnost napravila svoje prve korake... Pričao sam vam kad je Ali Hadri došao i rekao mi, "Šićri, ti, Galerija je postala slavija od Akademije nauka!" Zato što bi tamo bile otvorene izložbe i dolazila bi na primer Televizija Prištine, ova koja se sada zove RTK [Radio Televizija Kosovo], pozadi — tada je bio RTP [Radio Televizija Priština]... dolazili bi i snimali na albanskom, drugi na srpskom – hrvatskom, neki na romskom, treći na turskom... tako da smo svakodnevno imali televizijske stanice koje su posećivale izložbe koje su otvorene u Galeriji. Bilo je poznato.

Ali danas, šta je danas? Udruženja danas ne postoje, ono likovnih umetnika, Udruženje aplikativnih umetnika, Udruženje Priština, pa ljudi...

Eremire Krasnići: Kakvu ulogu su imala udruženja, mislim, šta su radila?

Šićri Nimani: Da...

Eremire Krasnići: Da li su promovisala umetnike ili su branila autorska prava?

Šićri Nimani: ... da, da. Udruženja su imala jednu stvar. Ona su organizovala, mislim imali su članstvo, organizovali su godišnju izložbu. A u Galeriji smo svakom udruženju dozvoljavali jednu godišnju izložbu, mislim, ta prethodno pomenuta udruženja su to imala zagantovano. Pomogli smo im da se ne bave... oni su svoje radove doneli ovde. Oni su osnovali svoj žiri, selekcion žiri, ali mi smo ovde prihvatili njihove radove. Kada bi izložbe bile gotove, dolazili bi i uzimali ih nazad. Pa... onda je Galerija počela da kupuje. Tada smo za deset godina kupili pet stotina radova. Zbirka Galerije počela je da se veoma bogati. I tako je napredovala vizuelna umetnost.

¹⁹ *Boro dhe Ramizi* se odnosi na dva prijatelja, Boru Vukmirovića i Ramiza Sadikua koji su bili streljani tokom Drugog svetskog rata. Postali su simbol Bratstva i jedinstva srpskog i albanskog naroda. U periodu bivše Jugoslavije, imena heroja antifašističkog rata su često korišćena za nazive institucija.

Šta su onda udruženja još radila? Organizovala su razne radionice, jedno što je bilo jako dobro je to što su organizovali ono što se zove.... Jednom godišnje su organizovali umetničku koloniju, koja je bila veoma lepa. Ili bismo otišli u Dečane ili Rugovu ili bilo koje drugo mesto. Slikari bi uzeli svoje platno, boje, olovke, papire i živeli sedam do deset dana... obezbeđivali su im hranu i smeštaj. Oni su bili zaduženi za stvaranje slika koje bi ostale u vlasništvu Galerije.

Mislim, bilo je to prelepo okruženje... imali su svoje kancelarije. Dok je danas jadno. Posle su opljačkane kancelarije, neko ih je nasilno zauzeo posle '99, posle rata. Mislim, udruženja su ugašena zahvaljujući čelnicima koji su bili, znate, neodgovorni. Nažalost, ta tri udruženja su ugašena, više ne postoje. A, umetnici nisu organizovani, neorganizovani. Ili se organizuju u grupe od po tri – četiri, pet ili deset ljudi se okupe privatno i traže od Ministarstva kulture, na primer, mali budžet da bi sebi priuštili katalog i poslali izložbu na drugo mesto.

Ali ostaje nam, znate, haos. Nažalost, čak i Galerija, sada Galerija konačno mora da organizuje veliku međunarodnu izložbu Kosovske vizuelne umetnosti. Sledi sjajna monografija na više jezika. Mora da sakuplja umetnička dela. Znate da se nijedno umetničko delo nije kupovalo za 20 i nešto... ili da tako kažem u poslednjih 17 godina [posle rata], ali i pre i zamislite štetu koja je naneta Kosovu. Mislim, mladi slikari, nove generacije bi mogle da prodaju svoje slike tu i tamo, ali sa vrlo malo novca, ali te slike su vredne.

Ali sada je stvorena velika rupa i mi smo krivi. Dakle, krivi su oni koji su, recimo, lideri, ali smo krivi i mi što ne dižemo glas. Posebno mlade generacije. Mlade generacije ne treba da očekuju da i danas stare dignu glas za njih, jer ih treba naučiti da dižu glas za svoja prava.

Dakle, kolekcija mora da se napravi, da bi se napravila kolekcija Galerije umetnosti potrebno je kupiti nova dela naših umetnika. Jer danas imamo mnogo dobrih umetnika, zaista, zaista dobrih. Jer prošlo je mnogo godina i dolazi još mnogo dobrih umetnika, znate, kvalitet je sve bolji. Takođe smo radili i imali neke ateljee. Ti ateljei su bili mali. Ali u današnje vreme ponovo moramo da tražimo atelje.

Vratimo se na slučaj sela Devet Jugovića. U Devet Jugovića, na primer, prošlo je deset godina otkako smo dobili zemlju od opštine Priština. Imamo zemlju. Tada je dato 600.000, 80.000 evra, davane su velike svote novca i sada čitamo da je gotovo. Sada moramo da vratimo zemlju ili da je ponovo tražimo. Izgubili smo pravo, znate, bili smo nemarni. Znate, nismo uspeli da to završimo za deset godina. I to je, to je... ugovor o zemljištu uskoro ističe. Ali žalosno je što to nije urađeno do kraja, jer kako se kaže *Finis Coronat Opus* [Kraj kruniše delo]. Ovde je kraj uništio delo. Znate, bili smo tamo pre nekoliko dana, nisam uspeo da se sretnem sa kolegama tamo. Znate, sad je konkurs, po zakonu Priština, opština Priština ima pravo da to traži od vas, ili mi moramo još jednom da podnesemo prijavu za zemljište i onda tražimo druga sredstva da to završimo. Nešto je ostalo. A neki deo treba da plati i autor, mislim da je trideset do šezdeset.

Eremire Krasnići: To je bilo zemljište namenjeno za?

Šićri Nimani: Da, da, za ateljee...

Eremire Krasnići: ... ateljee?

Šićri Nimani: Da, da. Uzeli smo ga odavno. Sada je već prošlo deset godina, i ne možete da zamislite kako je brzo vreme proletelo.

Treći Deo

Šićri Nimani: A sad je ostalo, nažalost, nismo radili posle rata na izgradnji Moderne galerije, Galerije savremene umetnosti, jer nisam hteo da koristim reč moderno da se ne odnosimo na stare zgrade. Zato što u Prištini nemamo nijednu staru zgradu za primer; svaki put kada odem u velike gradove u Evropi, na primer u Italiji, kažem da samo jednu zgradu možemo da odnesemo u Prištinu da bismo se hvalili onim što posedujemo. Ali nemamo, moramo da napravimo muzej savremene umetnosti, raspisan je poziv ali projekat još uvek zapinje, uvek se raspravlja da li to treba da uradi opština, Galerija ili Ministarstvo kulture, ali se ne zna gde je mesto, zemlja, ovo je sve jednostavno.

Takođe sam rekao Arti [Bunjaku], sadašnjoj direktorki, da njen prioritet tokom četvorogodišnjeg mandata treba da bude početak radova na izgradnji Muzeja savremene umetnosti, rušenje ove zgrade ovde i izgradnja nove, ili da nađu mesto gde će se izgraditi potpuno novi, ali o tome još razmišljaju. Konkurs je bio raspisan i pobedio je arhitekta, projekat postoji, neko kaže, "Uzmimo zgradu baš tamo u centru," onu koja se nalazi blizu Skenderbegove statue.... To je nekada bio tržni centar, neko drugi kaže, "Ne, hajde da srušimo postojeću, ne taj već drugi." Znači, rekao sam im, "Ako smo ujedinjeni, mi koji radimo u umetnosti, a ne oni koji ne znaju, tražite savet onih koji se bave vizuelnom umetnošću." Mislim, trebalo bi da se uspostavi savet koji će razgovarati o tome šta žele da rade...

To je poslednja šansa za vizuelnu umetnost, koja je nekada bila najnaprednija, sa najvećim vrednostima i sa obrazovanijim ljudima iz ove oblasti od svih ostalih umetnosti ovde, danas je barem, o tome se vrlo malo govori. Svaka čast njima, ljudima iz muzike, posebno onima iz oblasti sa kojima su nedavno gradili, takmiče se projektom i počinju festivale klasične muzike, koji su ovde postali veoma značajni. I oni iz drame i filma, pokušavaju i stvaraju dok naši [vizuelni umetnici], izgleda da se mlade generacije ne slažu baš najbolje, nismo ih ovako učili. Trudili smo se da imamo harmoniju, odlično smo održali Akademiju, složno, nismo imali problema. Ali mlade generacije treba da budu oprezne, ako ne cene jedni druge, niko ih neće ceniti. I ovo je prvi korak, ako cenimo sebe, i drugi će nas ceniti, a ako ne cenimo jedni druge i svoju umetnost, jer koliko god dobrih umetnika imamo, umetnost sa Kosova će napredovati i svi treba da razmišljaju u ovom pravcu a ne o uništenju.

Eremire Krasnići: Možete li nam ispričati priču o prištinskoj Galeriji koja je kasnije postala Nacionalna galerija, s obzirom na to da ste bili direktor Galerije?

Šićri Nimani: Šta, ponovite jer nisam mogao...

Eremire Krasnići: Istorija Galerije?

Šićri Nimani: Da. Tada kad sam se vratio... bila je 1979. godina, ako se ne varam, verujem da se ne varam, i tada je raspisan konkurs za direktora Galerije. Dosta nas se prijavilo i ja sam izabran za direktora Galerije iako sam ovo imao, predavao sam na Fakultetu umetnosti, bio sam šef katedre za dizajn i rekao sam gospodinu Pajazitu Nušiju da, pošto je on bio glavni funkcioner u Izvršnom veću, rekao sam, "Nisam mogao da napustim," rekao sam, "akademiju, fakultet." "Ne, ne." Rekao je, "Zadržaćete i jedno i drugo." Tako da sam deset godina bio na oba radna mesta, tamo sam predavao i ovde sam imao jednu trećinu plate od Galerije. Ali u to vreme je bilo nekih ličnosti, Ali Hadri je bio profesor na fakultetu i direktor Instituta, jer nije bilo mnogo kvalifikovanih ljudi, ali ipak mislim da je bilo moguće izabrati nekog drugog. Znače, za direktora Galerije, ali možda su mislili da sam prava osoba i vodio sam Galeriju deset godina.

Onda smo odlučili da koristimo Palatu kulture koja se u to vreme zvala *Boro dhe Ramizi* i počela od nule, nismo... Mislim nismo imali ništa, ali podrška Vlade Kosova je bila izuzetna. I onda sam ja, morao sam da napravim te tri kancelarije, da obezbedim da izložbeni prostor ima osnovne uslove, koliko je to bilo moguće u to vreme, kao što su svetlo, klima, magacin za čuvanje umetničkih dela. Tražio sam sredstva da bih svake godine otkupio umetnička dela, svakog umetnika koji je imao svoju izložbu u Galeriji sam objavio u katalogu, ne ja, nego mi, jer nikad nije lepo reći ja, već u ovom slučaju kao direktor, uradio sam to sa umetničkim odborom. Kupili bismo dva dela, po dva dela od svakog umetnika, nikada se nije desilo da ne kupimo nečiji rad, a kupili smo ga i po jugoslovenskim standardima to je bilo dobro finansirano.

Onda bismo objavili njihov katalog na tri jezika i poster u bojama, onda bih pozvao, dodao sam u program i kosovske umetnike koji su živeli u inostranstvu i pozvao sam sve njih, Gjeloša, Karmona Fan Ferija²⁰ i Bahrija Drančolija²¹ i neke druge koji su živeli u inostranstvu. Pokrili smo im putne troškove kao i smeštaj za sedam dana sa hranom, kupili bismo dva dela i to je bila jedna od naših inicijativa i ideja koju Vlada nikada nije odbila. Zato se čudim što se to sada ne nastavlja, zašto ne pozovu naše umetnike iz dijaspore, zašto ne naprave fond za kupovinu umetničkih dela? Zašto ne obezbede sredstva za stvaranje ateljea? Pošto ga imam ovde, mi smo napisali projekat i platili arhitekta iz *Kosova Filma*, zgrade u kojoj se trenutno nalazi KFOR, to je zgrada *Kosova Filma*.

Dogovorio sam se sa pokojnim Azemom Škreljijem, koji je bio direktor *Kosova Filma*, da tu napravimo još deset ateljea, a mi smo napravili prva četiri, trebalo je da svi budu izgrađeni prema... na primer jedan za slikarstvo, jedan za vajarstvo, drugi za grafičku umetnost, a drugi za dizajn. I bili su široki oko

²⁰ Karmon Fan Feri (1946–1991) je rođen u Peći, na Kosovu. Bio je Albanac sa Kosova i grafički dizajner.

²¹ Bahri Drančoli [Bahri Drančolli] (1940) je albanski slikar i grafički dizajner.

50-60 metara, sa centralnim grejanjem. Mislim projekti su ovde, bio je arhitekta... jedan... zaboravio sam mu ime, prezivao se Spahiu i platili smo mu. Mislim, dali smo mu nešto novca unapred, svi projekti postoje i to je to. Možeš da odeš da ih vidiš, sve su urađene do detalja {objašnjava rukama}, voda, grejanje i sve, ali mi smo posle rata ostali neorganizovani, ali opet treba ova Arta... kada se ova zgrada oslobodi, mesto je tu kao kao i dozvolu, možemo da napravimo desetak veoma dobrih ateljea.

Eremire Krasnići: Da li ste ikada koristili svoju poziciju direktora Galerije u to vreme da promovirate kosovske umetnike po celoj Jugoslaviji?

Šićri Nimani: Da, i to je veoma dobro pitanje.

Eremire Krasnići: Kakva je bila komunikacija sa ostalim delovima?

Šićri Nimani: Eh, dok sam bio direktor radili smo i sa udruženjima, slali bismo izložbe uz pomoć drugih udruženja, slali bismo ih u Skoplje, oni bi ih dovodili u Skoplje i davali bi nam prostor Muzeja savremene umetnosti, znaš li kakav je skopski muzej, novi? Onda bismo ih slali u Zagreb, Beograd, i ja sam imao recipročan dogovor da razmenimo izložbe, ja bih uzeo jednu, oni bi uzeli jednu, a ne aranžman ja uzmem jednu a ti ništa, mislim bili smo jednaki. Ko je hteo da saraduje sa mnom iz Jugoslavije, to je činio, pa smo saradivali sa Beogradom, Zagrebom, Ljubljanom, Skopljem, Sarajevom, Novim Sadom i tako smo imali veliku aktivnost. Možete i da uzmete, Eremire [obraća se osobi koja vodi intervju], postoje tri informativne knjige, ja imam tri informativne knjige u kojima možete pronaći podatke za deset godina, sve izložbe koje smo imali, datume, koliko ih je posetilo posetilo, njihov naslove, koliko smo radova kupili i tako dalje jer sam bio vrlo transparentan sa novinarima, mogli su da uzmu kad god hoće. Danas, na primer, ne znamo, ne samo ovde, već ste to videli na televiziji...

[Osoba koja vodi intervju pita sagovornika da priča o svojim počecima u umetničkom pisanju i kako je u skaldju s tim oblikovan albanski jezik. Pitanje je isečeno iz video intervju]

Eremire [obraća se osobi koja vodi intervju], pitanja, to su zaista velika pitanja, jer su to događaji koji su se desili u okruženju u kojem je Kosovo zaostajalo i mislim posebno u ovim elitnim oblastima koje se tiču duhovnih dobara čovečanstva. Mislim, nismo imali, kada smo počinjali studije morali smo da idemo van Kosova, na primer u Beograd, Zagreb, Sarajevo, Ljubljanu, tada je dobar deo nas počeo da piše. Počeli smo da pišemo, pišemo o onim izložbama koje su se dešavale u tim gradovima, i ja sam počeo da pišem na drugoj godini studija, jer je bilo mnogo izložbi u Beogradu. Rekao sam vam ranije da će se u jednom danu otvoriti 20-30 izložbi, a pisao sam za *Rilindju*.

Rilindja su bile naše novine, u početku je izlazila samo jednom nedeljno, pa jednom, pa dvaput, pa je postala dnevna pa subotom. Tada bi imali kulturni dodatak baš kao što *Koha Ditore* [Dnevne novine] i *Zëri* [Glas] rade danas. Objavljivali su članke o figurativnoj umetnosti, filmu, muzici, drami, književnosti. *Rilindja* je čak dva puta nedeljno objavljivao kratke priče, što danas, nažalost, ne rade, jednog dana je objavljena originalna pripovetka albanskog autora, a drugog dana prevedena priča iz svetske književnosti. I tako sam počeo da pišem i takođe bih snimao sa Televizijom Prištine, koja je imala svoje predstavnike u Beogradu, imali smo TV emisiju jednom mesečno, trajala je pola sata, a

kasnije je počela da se emituje jednom nedeljno, dakle jednom u nedelju dana uzeo bih njihove kamere da snimaju i emituju na televiziji pored toga što sam pisao i za *Rilindju*. Bila je samo *Rilindja*. Zatim su postojali i drugi časopisi, bio je časopis *Fjala* [Reč], koji je bio književni, bila je to velika platforma i *Fjala* [Reč] je postigla visok nivo uspeha jer su ga vodili profesionalci u književnosti. Objavljivane su poezije, temeljne analize poezije i romana, portreti raznih pisaca i eseji o književnosti, a pisali bismo i eseje o figurativnoj umetnosti.

Mislim, počelo je ovde, to je bilo to, to su bili prvi koraci koje su neki od nas napravili... pošto su neki od nas studirali istoriju umetnosti i imali znanje. Pet godina u *Shkolla e Mesme e Artit* u Peći i pet godina u Beogradu obišli smo sve spomenike kulture, bilo pravoslavne, muslimanske ili katoličke, džamije, crkve, manastire u Srbiji, Makedoniji, Kosovu, Albaniji, Grčkoj i čitao bih i knjige velikih pisaca, Lazareva i ostale, koji su pisali na nemačkom, francuskom, italijanskom ili čak ruskom. Pošto smo imali veliku biblioteku na fakultetu, biblioteka Akademije umetnosti u Beogradu nam je dala mnogo knjiga iz istorije umetnosti na stranim jezicima, tako da je naša biblioteka bila veoma bogata. Imali smo Altene Taipi, koja je bila istoričarka umetnosti, bila je odgovorna za biblioteku, bila je veoma, veoma ljubazna devojka, bila je vredna i takođe je pisala. Dakle, tako je počelo, mislim na najbolji mogući način, od najlakših do najtežih, prvih malih skica za novine do knjige o istoriji umetnosti.

Eremira Krasnići: Da li je bilo teško prevođenje specifičnih termina iz oblasti? Specifični termini iz oblasti koje ste naravno mogli da čitate na srpskom, da li je bio problem da ih prevodite jer mislim da je nekako zahtevalo neku vrstu intelektualne hrabrosti sa vaše strane da odlučite kako će se nešto zvati?

Šićri Nimani: Da, govorim o sebi, ali kada govorim o sebi ne mislim da sam konkretan slučaj jer takvih je bilo svuda, svuda gde imate takvih, neko je jednostavno imao prilike. Ja lično nisam imao te poteškoće jer nikada nismo imali knjigu na albanskom u *Shkolla e Mesme e Artit* u Peći niti na Akademiji u Beogradu, imali smo ih tek kada smo se vratili u Prištinu, o čemu sam vam ranije pričao. Počeo sam da objavljujem knjige *Rilindja u svetskim muzejima*, koje su objavljene i prevedene na mnoge evropske jezike. I ranije sam pomenuo da smo u *Shkolla e Mesme e Artit* koristili srpski jezik, većina nas u *Shkolla e Mesme e Artit* u Peći govorila je kao da nam je to maternji jezik. U petom razredu u *Shkolla e Mesme e Artit*, čak sam imao peticu iz srpskog, mislim, znao sam taj jezik, počeo sam da govorim od svoje sedme godine u Prizrenu, pričali smo albanski, srpski, pa čak i turski, čak smo pričali i turski, zar ne?

Onda smo počeli da učimo engleski i francuski, a što se tiče književnosti na srpskom, hrvatskom, meni je bila kao albanska, apsolutno nisam imao problema jer odlično govorim taj jezik i čak sam prevodio knjige. Prevodio sam knjige sa srpskog — hrvatskog i engleskog, moje knjige su prevedene na šest — sedam međunarodnih jezika, čak i na arapski. I nije bilo teško prevesti ih ili istražiti, pa čak i naći informacije, tada i italijanski, nema problema. Italijanski sam naučio jer za naučni rad koristim latinicu, takođe francuski, dok srpski, engleski, oni su kao jezici... Učio sam japanski da bih znao njegovu strukturu, bio sam i u Grčkoj na jednomesečnom kursu kako bih naučio grčki. Starogrčki posebno, jer sam želeo da čitam stare tekstove o albanskim slikarima i nisam imao problema sa tim.

Tako da nisam imao poteškoća i još uvek nemam poteškoća da koristim ove jezike. Imam dvadesetak rečnika svih ovih jezika kod kuće i danas nam je to vrlo lako, jer znate, sve možemo pronaći na Guglu preko interneta, možete pretraživati reči i upoređivati ih, imam i Oksfordove rečnike kao i rečnike latinskog, grčkog, japanskog, francuskog, slovenskih jezika, ruskog, španskog, koristim sve. Pošto su osnova ovih latinskih anglofonskih jezika, oni idu... ako znate jedan od njih, neće biti problema da naučite drugi; jer im je osnova ista, nema poteškoća, pričanje je nešto drugo, ne može se govoriti svim tim jezicima.

Eremire Krasnići: Spomeunili ste nakratko kolekciju u Galeriji, želela bih da nam kažete kako ste uvek zadržavali dva umetnička dela sa svake izložbe i takođe imali budžet da postavite izložbu. Možete li nam reći kako ste odlučivali šta ima vrednost a šta ne, koji su bili vaši kriterijumi?

Šićri Nimani: Hmm....?

Eremire Krasnići: Kako ste odlučivali šta je bilo vredno, vredno umetničko delo i šta, ne samo, šta je zasluživalo da bude izloženo a šta ne? Možete li nekako da nam predstavite logiku iza te kolekcije?

Šićri Nimani: Eremire [obraća se osobi koja vodi intervju], moram još jednom da vam kažem da su vaša pitanja izvanredna. Ovo je nešto veoma ključno, zašto, zašto sam se odlučio? To je zaista veoma ključno pitanje. Prvo mi je bilo presudno da budem iskren, to mi je bila dužnost, na primer pročitao sam jednu veoma lepu priču o Servantesu i toliko je voleo, a onda sam pomislio zašto nije prevedena na albanski, zašto ne prevesti i poslati je *Rilindji* pa da uživaju i moji meštani. Na primer, čitao sam priče koje su morale da... velikih pisaca koji su govorili i o Albancima.

Jednom sam na primer naišao, čitao sam tog Hemingveja, svi znaju da je pisao romane, ali niko ne zna da je pisao i poeziju, a kao mlad, tokom studija je pisao poeziju i izašla je njegova knjiga sa 88 pesama. Dobio sam vest i rekao američkom direktoru američkog centra u Beogradu, jer sam bio u kontaktu sa njim, uvek su dolazili ovde, rekao sam mu, "Kad odeš u Ameriku, nađi mi ovu knjigu," pa je našao i doneo mi je, otvorio sam da pročitam, zanimalo me kako je Hemingvej pisao svoje pesme, to je nešto izuzetno, ovo nije pravo mesto... možemo lično da razgovaramo neki drugi put... i onda sam video *Bitku kod Kopenhagena* koja je duga pesma i govori o... ta bitka je istorijska i poznata je po učešću mnogih naroda i ima jedan red gde se govori o zemlji Albanaca i ovo je bilo nešto izuzetno, rekao sam, hoću ovo da prevedem, neka Albanci pročitaju da Hemingvej pominje nas, Albance koji smo se borili u Kopenhagenu u Danskoj. I tako dalje i tako dalje.

Na primer, Petar Ustinov kaže, "Stranac u Španiji," priča da je u vreme... kako je sišao sa španskog broda, sa broda iz Albanije, iz podmornice otišao na špansku obalu, našli su ga i pitali, "Ko si ti?" "Albanac. *Albanese*." Rekao je sve što je znao, ništa drugo nije znao i mislili su da Rusija želi da špijunira tamo, znate sa tim jedinstvenim podmornicama koje su htele da špijuniraju. Ali duga priča je prilično duhovita i veoma dobra tako da sam oduvek želeo... ali mislim da sam shvatio da nemamo knjige iz istorije umetnosti, nemamo knjige na albanskom jeziku i tada sam odlučio da ih napišem, niko drugi je

to radio, čak ni u Albaniji, nisu prevodili knjige sa stranih jezika, napisali su neke knjige o albanskoj vizantijskoj umetnosti, ja ih imam sve i bilo ih je malo, ništa, nula u poređenju sa drugim balkanskim narodima.

I tako sam polako počeo da ih stvaram na veoma sofisticiran način, nisam hteo da ih uradim tek onako, hteo sam da ih napišem jako jako dobro jednako sa onima koje su bile objavljene u Evropi. Tako da kad sam radio na knjizi *Onufri²² dhe piktorët e tjerë mesjetarë shqiptarë* [Onufrije i drugi srednjovekovni albanski slikari], ovde je pet kopija, možete ih videti i u biblioteci, i 2000 kopija je prodato. U Albaniji je naišla na dobar prijem jer su imali jednu knjigu koju je napisao Teofan Popa, veliki albanski vizantolog, ali on nije znao za estetiku, znao je hagiografiju, običaje i tradiciju, jednu malu knjigu.

A ovi iz *Rilindje* su mi dali crno-belu knjigu, “Hoćeš li je pročitati? Javite nam da li je dobro to objaviti, a ako jeste, napišite prolog.” Napisao sam prolog, ali sam rekao da ova knjiga ima nisku rezoluciju, crnu, previše kopija i loše kliše... “U redu,” rekli su, “šta predlažete?” Rekao sam, “Hajde da napravimo novu sa bojama, ali boje,” rekao sam, “moramo da ih nabavimo u Albaniji. Slike sa bojama, slajdovi.” Tada je došla Dhorka Dhamo i ja sam rekao, “Dhorka, hoćeš li pisati?” Ona je vizantolog, “Ne,” rekla je, “ti to pišeš.” Kada je ona insistirala, tada su iz Prištine poslali prelepe slajdove koje sam ja uzeo i poslao u štampariju u Zagreb, a ne u Prištinu. U Zagrebu je bila privatna štamparija i Krešimir je slajdove dao slovenačkim časnim sestrama, slajdove koje sam želeo da stampam u Sloveniji. Razdvojili su boje onako kako sam želeo da istaknem neke elemente gde sam napravio omaž Onufriju, radili su na njima.

Tada je Agron, direktor *Rilindje*, došao na sajam u Zagreb i rekao, “Molim vas, Šićri, donesite ih,” jer sam ja kupio papire i sve tamo, bio sam izvršilac, niko me nije mogao zaustaviti u pozitivnim inicijativama. Ovde su nas podržali. Ona [Arta] mi je rekla da ovde ne razumeju ulogu Saveta, kako Savet ne da dozvolu direktoru? Ne dozvoljavaju joj da radi ništa ovde, rekla mi je ovih dana. Prošlo je dva meseca otkako je ovde i postavljaju prepreke. Slušao sam njihov savet, ali Savet ne može da bude nad direktorom, mora se jednom sastati i izvesti, ali to je to. Želim ti prijatan dan! Direktor će sve sprovesti u delo, direktor će biti tu i u dobru i u zlu.

I rekao mi je, doveo sam *Rilindju* ovde i kupio papir u Vebedu, kupio sam i mat papir da bih radio na njima, vidi šta sam uradio da bih napravio knjigu? Kada je knjiga izašla u Albaniji, uzeli su je i veoma cenili jer je ovde prodato već 2000 primeraka, a ja nemam ni za sebe, valjda ima ovde tri ili pet primeraka koje sam im dao i ne mogu da uzmem nazad više. Ali ja ću to ponovo objaviti, sledeće godine ću to osmisлити u ovom obliku, monografiju, i poslati je u Albaniju jer je nemaju. A sada, kada smo odlučili da to i Kadare objavimo u *di Lettere Albane, Albanian Literature* [o albanskoj književnosti, albanska književnost], onda smo preveli dvadeset stranica na francuski o Onufriju. Mislim, zaista su bili impresionirani knjigom i onda sam nastavio, imam već 20 monografija koje sam uradio, za svaku je trebalo tri, četiri ili pet godina, i tako sam počeo.

Eremire Krasnići: Možete li nam reći nešto više o tome kako su sve političke pormene uticale na

²² Onufri ili Onoufrije iz Neokastra je bio pravoslavni ikonopisac i elbasanski protojerej, aktivan u 16. veku u južnoj Albaniji i jugozapadnoj Makedoniji. Njegova dela karakterišu postvizantijski i venecijanski uticaji.

umetničku scenu?

Šićri Nimani: Mislim, posle smrti predsednika Jugoslavije Josipa Broza Tita, bez obzira da li je bio dobar ili loš, radio je i dobre i loše stvari, jer kad je neko dugo na vlasti, naravno da će raditi dobre i loše stvari. Međutim, ovo je druga tema. Onda su Srbi došli na vlast, mislim čekali su smrt Josipa Broza Tita da bi mogli da vladaju Jugoslavijom i to je bila njihova najveća greška jer su poslednjih sto godina uspeli da izađu iz okvira Beogradskog pašaluka, Srbija je bila veoma mala bez Vojvodine i Kosova. Proširila se i postala toliko velika da su vodili 70 odsto jugoslovenskog saveza sa oficirima, generalima i tako dalje...

Mislim, bilo je veoma razvijeno, zašto, njima je to smetalo? Sad... i hteli su sve da uzmu Albancima. Jer, bez obzira da li su dobri ili loši, Albanci su morali da stignu tu gde su danas, ako nam je Srbija dozvolila da se razvijamo, morate da znate da će se Albanci toliko razviti da će jednog dana biti nezavisni, zar ne? Rekao je, "Iskoristićemo to, imamo vojsku, koristićemo naše vojne snage, moramo da iskoristimo ovaj trenutak u istoriji i moramo da ih ugnjetavamo." I oni su preuzeli. Kada je sastanak održan, svi znaju, rekli su, "Ne, mi ne želimo ustav iz '74." Rekli su, "Ne." Znate, rekli su, "Mi hoćemo da se spojimo sa Srbijom, nema potrebe za [autonomnim] Kosovom, mi smo deo Srbije." I nasilno su preuzeli izvršnu vlast koju je do tada imalo Kosovo.

Onda su počeli da nas sprečavaju da idemo na Univerzitet, terali su nas sa Univerziteta, onda su tek počeli da dozvoljavaju osnovne škole. Dakle, tada je došao trenutak kada su Albanci bili saterani uz zid. I prva stvar je bila organizovanje aktivnog mirnog pokreta sa *Lidhja Demokratike*,²³ to je bilo vreme kada je *Lidhja Demokratike* osnovana, koja je prva albanska politička partija. I prvi put je legalno registrovana albanska stranka, jer su do tada bile nelegalne, Srbija, Jugoslavija, uništavale, zatvarale aktiviste sa izgovorom da žele da unište zemlju kao i druge republike, uništavaju zemlju, "Ubijte ih, zatvorite ih!" I tada je osnovana *Lidhja Demokratike*, ovo je bio veliki pokret i veoma dobar korak. Na čelu sa Ibrahimom Rugovom, i to je bila velika stvar jer su tada mogli da traže svoja prava na demokratski način, sada Srbija nije mogla na silu... jer su počeli nasilno da nam uzimaju stvari, terali su nas sa Univerziteta, preuzeli naša dostignuća, a zatim...

Eremire Krasnići: Kako...

Šićri Nimani: Izvinite?

Eremire Krasnići: Da li je bila donešena neka odlka ili kako su...

Šićri Nimani: Šta?

Eremire Krasnići: Kako su vas isterali iz Galerije i sa Univerziteta, možete li nam ispričati? ?

Šićri Nimani: Lako su uzeli Galeriju, ali Univerzitet.... Sada su rekli da po njihovim pravilima nigde u

²³ *Lidhja Demokratike e Kosovës* — Demokratska liga Kosova, prva politička stranka Kosova, osnovana 1989. od strane grupe novinara i intelektualaca kada je ukinuta autonomija Kosova. DLK je ubrzo postala nalik državi okupljajući sve Albance i ostala jedina stranka do 1999.

svetu manjine nemaju univerzitete i tako dalje, "Ovo je previše za vas i treba da vam ih uzmemo." Ali naravno Albanci to nisu prihvatili jer mi nismo bili manjina, imali smo svoju zemlju, naprotiv, nema bogatije zemlje od Kosova, mislim 92 odsto Albanaca. U Albaniji je 95 posto, to su dve zemlje, mislim na dve zemlje koje čak i UNMIK²⁴ naziva multinacionalnim, multietničkim zemljama. Srbija nije, tamo je samo 40 posto Srba a za druge ih nije briga, imaju zastavu, grb i himnu samo o Srbima a o drugima ne pevaju. Ali svet je nepravedan, ako se ne oslobodite, ne treba to očekivati od drugih.

I tako su došli, i znate šta su nam rekli? Bilo je leto, jurili su nas sa Fakulteta umetnosti, bilo je leto, imaćete moju monografiju, daću vam je za deset dana i pročit ćete je, ja sam sve ove događaje tamo objasnio, pročit ćete mnogo toga u mojoj monografiji, da...Sada je bilo leto, tokom letnjeg raspusta, i uveli su nasilne mere, tako su ih zvali, nasilne mere po kojima su svi Albanci otpušteni, dekani, prodekani, rektor i bili su zamenjeni Srbima. Ne, Muslim Mulićii, preminuli, i ja, Akademija umetnosti u Albaniji nas je pozvala da idemo, i hteli smo da vidimo koga želimo da izaberemo za dekana, izabrali smo Zorana Karalejića,²⁵ on je bio niko, mi smo ga vaspitali, mi smo obrazovali njega, učinili smo ga magistrom vajarstva i našim dekanom.

I tako je pozvao Muslima i mene, otišli smo tamo kada smo se vratili iz Albanije, dao nam je papire da idemo u SUP, Sekretarijat Unutrašnjih Poslova, zvali su nas da bismo dobili dozvolu jer su rekli, "Potrebna je viza za odlazak u Albaniju," a mi... on nas je pitao, "Imate li vizu za Albaniju?" Pošto su doveli direktora policije iz Beograda, "Ne," rekao sam, "pozvani smo u Albaniju, ne treba nam nikakva viza za odlazak." "Onda," rekao je, "morate uzeti vizu." "Gde?" "U Beogradu." "U Beogradu? Ali moramo da budemo u Tirani za dva dana." A onda je rekao, "Tako je kako je." Nisam ništa rekao, "Želim vam prijatan dan." Sišao sam dole i uzeo taj papir, Muslim i ja smo otišli autom i krenuli putem kroz Makedoniju, otišli smo u Grčku sa mojim autom jer mi je Muslim rekao, "Razbiće ti auto" i stvarno su mi razbili auto u Albaniji, ukrali su retrovizore jer nisu imali... i Muslim i ja smo otišli tamo.

A kad smo se vratili, obojicu su nas otpustili, jer su rekli, "Otišli ste bez dozvole," i takođe su uhapsili, prvo su mene otpustili kao direktora Odseka za dizajn, zatim Muslima iz Odseka za slikarstvo, Agima [Čavdarbašu] sa Odseka za vajarstvo, još jednog i sekretara. Otpustili su nas sedam sa Fakulteta, pa su nastavili sa ostalima dok nisu otpustili sve. I tako smo Muslim i ja odlučili da ih tužimo, mislim da tužimo Akademiju, i angažovali smo advokata, on je angažovao advokata, ja nisam, rekao sam, "Ja ću braniti samog sebe." I počeli smo, u međuvremenu je Muslim umro a ja sam nastavio, i pobedio sam sudiju iz Beograda, a znate šta je uradila, donela je odluku i prekinula suđenje na neizvesno vreme, zamislite koliko je bila surova, a onda mi je rekla, "Jesi li zadovoljan?" Nakon što je donela odluku, jer

²⁴ Misija privremene administracije Ujedinjenih nacija na Kosovu. UNMIK je osnovan Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti, koja je doneta 10. juna 1999. U toj rezoluciji UN su odlučile da na Kosovu, pod okriljem Ujedinjenih nacija, rasporede međunarodno civilno i bezbednosno prisustvo.

²⁵ Zoran Karalejić (1937) rođen je u Prizrenu na Kosovu. Studirao je vajarstvo na Akademiji likovnih umetnosti u Prištini i Beogradu. Radio je na Fakultetu likovnih umetnosti u Prištini do 1999. Za vreme Miloševićevog režima njegova umetnička praksa je bila politizovana. Iako je prevashodno bio modernistički vajar, '90-ih mu je naručeno da uradi mnoge realističke statue srpskih narodnih heroja i intelektualaca, kao što je statua Vuka Karadžića postavljena ispred Filološkog fakulteta u Prištini.

kada je proces počeo, pitala me je da li želim da imam prevod sa albanskog na srpski, ja sam rekao “Ne,” rekao sam, “Hoću da svi ovde budu Albanci, znam srpski isto kao i vi, ali treba da ima Albanaca,, svi ste vi Srbi i to je nepravedno.” rekao sam na srpskom.

Tako da su bili zaista okrutni, ali ja sam bio hrabar, znate, kada sam joj to rekao, na kraju je rekla, “Jesi li zadovoljan?” “Ne,” rekao sam. Rekla mi je, “Odlučila sam, znaš, da te ne prihvate.” Rekao sam, “Uspela si, samo nisi mogla da me prihvatiš i ignorišeš moju pritužbu, tada bi to uradila, ali kada si to videla, pošto si iskrena, verujem da sam imao sve papire, pokazao sam ti da preko leta nismo uzeli...” nemamo nastavu tri meseca na fakultetu, nije isto kao na drugim poslovima gde uzimate 20 dana odmora, a ja sam joj poslao dokument jer su sakrili dokument koji nam je izdao dekan koji nam je dozvolio, a onda je rekla, “Ne, htela sam da bude ovako.” “Ne,” sada, “Nisi mogla tamo da me slomiš jer ne bih sebi dozvolio da budem jedini među prijateljima koji ide na tu akademiju čak i ako mi daš milione, ali samo sam hteo da ti pokažem kako izgleda sjajna, nepravedna i nikad viđena epizoda u ljudskoj istoriji.”

I tada smo se razdvojili, kad su nas sve otpustili, onda su ljudi počeli da daju svoje prostore, ali posle deset godina u Galeriji, skoro sam završio sa dva i po mandata, otišao sam i rekao Pajazitu, “Hoću da podnesem ostavku jer mi oduzima mnogo vremena, veoma sam zauzet.” I onda smo otvorili poziv i Nebih [Murići]²⁶ je primljen, ali je on dao ostavku odmah posle dva—tri meseca, ne znam, nije mogao da uradi, iako je on perfektno ispunjavao sve uslove.

Eremire Krasnići: Koja je to bila godina?

Šićri Nimani: To je bilo ‘79, ‘89, ‘90... oko ‘90-tih. I onda je Dževdet Džafa²⁷ došao u moju kuću i rekao, “Prijatelju, reci mi,” rekao je, “da li su te izabrali za dekana Fakulteta?” Rekao sam, “Ali tek što sam se povukao iz Galerije.” I prihvatio sam da budem dekan Fakulteta, onda samo nastavili još tri godine i počelo je da biva sve teže i teže dok se nije pojavila potreba za OVK²⁸ i onda ostalo znate...

Eremira Krasnići: Da li ste u to vreme imali Galeriju?

Šićri Nimani: Da, Galerija je nastavila sa radom, Galerija je radila i Tanasković Ljubiša²⁹ je bio njen direktor u to vreme, nije bio loš čovek. Došao sam ovde sa šest mojih prijatelja odmah nakon rata i

²⁶ Nebih Murići (1943) je rođen u Novom Selu u Peći. Diplomirao je 1971. na Akademiji primenjenih umetnosti u Beogradu pod mentorstvom Rajka Nikolića. 1980-ih je postao profesor na Umetničkoj akademiji u Prištini i tamo radio do penzionisanja.

²⁷ Dževdet Džafa [Xhevdet Xhafa] (1934) je rođen u Peći na Kosovu. Završio je svoje diplomatske i postdiplomske studije u Ljubljani pod mentorstvom prof. Gabrijela Stupice. Radio je kao profesor na Akademiji umetnosti u Prištini do penzionisanja.

²⁸ Akronim za Oslobođilačku vojsku Kosova. OVK je prvi put imao otvoreni sukob protiv srpskih snaga bezbednosti u martu 1998. godine u ruralnom regionu Drenice, 35 kilometara severno od glavnog grada Kosova, Prištine.

²⁹ Ljubiša Tanasković (1942—2017) je rođen u Sredskoj blizu Prizrena na Kosovu. Po obrazovanju slikar, Tanasković je bio direktor prištinske Galerije umetnosti tokom 1990-ih. Diplomirao je na École Nationale Supérieure des Beaux—Arts u Lijonu u Francuskoj 1974, a svoje master studije završio na Fakultetu finih umetnosti u Prištini 1994.

otvorili smo je, našli smo ga ovde, uradio sam procenu prostora i proverio da li je sve ovde, i sve, sve, sve je bilo ovde, ništa nisu dirali.

Eremire Krasnići: *U Boro dhe Ramizi?*

Šićri Nimani: Šta?

Eremire Krasnići: *U Boro dhe Ramizi?*

Šićri Nimani: Ne, ovde, ovde [gde je trenutno Nacionalna Galerija].

Eremire Krasnići: Oni su se već preselili ovde?

Šićri Nimani: Da, jer vidite, oni, mislim, Galerija... u pravu ste, došao sam '99, znate da smo došli ovde ne tamo, ali kada su to ovde preselili? Preselili su se... sad se ne sećam, prošlo je dosta vremena. Mi smo posle rata došli ovde, ali Tanasković je bio ovde pre rata, mislim da su se možda doselili za to vreme. Pa smo posle rata došli ovde '99, ušli smo unutra i pitali Tanaskovića, direktora, on je gore, sve smo pogledali i pitali, "Gde je auto?" Rekao je, "Auto smo poslali u Niš na servis." Rekao sam, "Moraš da vratiš auto." Nikada više nisu dovezli [galerijin] auto. Onda je otišao.

Ali sve ostalo je bilo ovde, napravili smo dokument u kome su sve stvari, sve sam dodao u svoju monografiju, sve što smo radili, čak i papire, govorio sam i kako je među nas sedmoro odlučeno da ja vodim Galeriju, a posle nekog vremena otvorite poziv za direktora i tako se to desilo... evo Ljirija [zaposleni u Galeriji], mislim ja nisam preuzeo, samo smo to uradili formalno da bi Galerija imala kontinuitet i onda smo mi otvorili poziv. Luan Mulići je došao u moj dom i zamolio me da ga preporučim i izabran je. Uradio je dobre stvari i neke stvarno loše stvari, kao što sam vam rekao, trebalo je da naprave Galeriju, trebalo je da traže sredstva.